

Слободан В. Вуковић^[1]

Институт друштвених наука
Београд (Србија)

УДК 327.2(430)"19/20"
321.64:172.15(430)"1933/1945"
329.18:316.75(430)"19"
Прегледни научни рад
Примљен: 04.12.2023.
Прихваћен: 22.12.2023.
doi: 10.5937/napredak4-48061

Континуитет између Трећег рајха и Бонске републике

Сажетак: Између пораженог Трећег рајха и новостворене Западне Немачке на свим пољима успостављен је континуитет упркос настојању политичке елите да се од њега на вербалном нивоу дистанцира. Тај континуитет се огледао у следећем: масовно одбацивање кривице, неспремност елита и Volk-а да се суоче с нацистичким злочинима и њихово супротстављање денацификацији, заузимање антисемитских позиција као да се ништа није десило, колективни обрасци ћутања о недавној прошлости, ослобађање осуђених ратних злочинаца, захтев Савезницима за враћање националне моћи као накнаду за отворени антисовјетизам, интеграција нацистичке елите и државних службеника у нову немачку државу (80% водећих положаја заузели су бивши нацисти), таласи амнестија следбеника и починилаца (целата), величање злочинаца као „храбрих немачких националиста“. Све је то чињено уз пуну подршку Запада ради деактуализовања немачке нацистичке прошлости и консолидације националног идентитета новог војног и политичког савезника – Западне Немачке.

Кључне речи: Трећи рајх, Западна Немачка, нацисти, кривица, злочини, целати, денацификација, амнестија

Након пораза Немаца и формирања Савезне Републике Немачке од три западне окупационе зоне, готово на свим пољима успостављен је тихи континуитет између нове државе и Трећег рајха. Порицање нацистичке прошлости и одбрана од сећања на злочине били су међу Немцима широко прихваћени и прерасли су у неку врсту немачког државног програма. Мерила тог континуитета, најкраће речено, можемо видети на основу односа „нове“ државе према основним карактеристикама нацистичког система:

народној заједници [Volksgemeinschaft], која је, како каже Михаел Шнајдер (Michael Schneider), „задовољавала чежње многих људи [Немаца] за безбедношћу и хармонијом и тако допринела широком одобравању нацистичког режима“ (Schneider, 2020, str. 381–382), имала мобилизацијску моћ и пружила обрасце реда и понуде улога који би се могли схватити као друштвена пракса (Bajorh, Wildt, 2009, str. 7–13); почињеним масовним злочинима; домородачком антисемитизму и јудофобији; запошљавању бивших

[1] sloba5.vukovic@gmail.com

нациста у кључним структурама државне власти и, на крају, односу према укупној нацистичкој делатности и прошлости (Thießen, 1999, str. 165–187; Specht, 1920, str. 399).

Насупрот томе, „нова“ држава и владајућа политичка и културна елита настојали су да се у јавном и пропагандном нарративу – како након самог почетка њеног стварања, тако и дан-данас – формално (вербално) дистанцирају од нацизма, осуђујући његова дела,^[2] посебно убиство европских Јевреја. Док су злочини над Русима, Пољацима, [Србима] и комунистима – тадашњим званичним немачким и НАТО непријатељима – или над Циганима, хомосексуалцима, психички и физички тешко болеснима и асоцијалнима, који су и даље стигматизовани, „заборављени“ (Grode, 1994). Истовремено, с дојучерашњим системом (нацизмом) на свим нивоима успостављено је превише очигледних веза: у општој јавној употреби, политици и администрацији. Паралелно с тим немачка јавност, политичке и културне елите на свим нивоима нису биле спремне да се суоче с нацистичким злочинима (Bryant, 2005, str. 8). Порицање прошлости, спровођено у великој мери уз помоћ западних Савезника, деценијама је подразумевало колективне обрасце ћутања о прошлости националсоцијалиста и њихову одбрану од кривице (Specht, 2020, str. 400; Solchany, 1998). Прихватању злочина националсоцијализма – насупрот „тупом одбијању“ за време Аденауерове (Konrad Adenauer) политике – како је приметио

Луц Нитхаммер (Lutz Niethammer), недостајао је народ, као да су [сви Немци] рођени тек после 1945. године (Plato, 2000, str. 14).

Тај континуитет потврђује да су Немци након рата масовно одбацивали кривицу за злочине народних другова [Volksgenossen] и њихових бројних помагача из свих друштвених слојева, интересних група и професија. Један од показатеља је и чињеница да су немачки канцелари више од три деценије заобилазили Аушвиц. Хелмут Шмит (Helmut Schmidt), канцелар од 1974. до 1982, био је први немачки канцелар који је посетио Аушвиц (Blamberger, 2017, према: Herf, 1977, str. 346). У Немачкој је, такође, након завршетка рата, настављено са слављењем „хероја“ [целата] Вермахта, а испод жита и са идеологијом расне хигијене. И, на крају, готово да није било идентификације са жртвама нацистичког режима, тј. с људима који су у име те идеологије плански масовно стерилисани и убијани (еутаназија, дечја еутаназија, убиство Рама и Синта, „коначно решење“, убиства изгладњавањем и стрељање руских ратних заробљеника, масовна убиства цивила и сличне неподопштине широм континента) (Peter, 1995, str. 27).

Вратимо се корак-два уназад. Поново су Немци „чисте савести“ заузели антисемитске позиције, које су биле респектабилне у Рајху и Вајмарској Републици, и занемарили [избрисали] чињења током Трећег рајха (Bergmann, 2018, str. 567). У западној окупационој зони, у децембру 1948,

[2] Карактеристичан је протоколарни говор Ангеле Меркел (Angela Merkel) у Кнесету, у којем је рекла: „Дубоко сам уверена да се будућност Немачке може темељити на човечанству само ако прихвати вечну одговорност за моралну катастрофу у немачкој историји“ (Merkel, 2008, str. 2–3).

Немци су били, као што је то било и у Другом и Трећем рајху, задојени јудофобијом, већински антијеврејски настројени. Тако на пример, у америчкој зони измерен је изразити антисемитизам код становништва: велики – 61% (расисти 22%, антисемити 21%, и жестоки антисемити 18%), средњи антисемитизам [националисти] – 19% и углавном ослобођени антисемитизма и озлојеђености – 20% (Merritt, Merritt, 1970, str. 146). Узрок антисемитизма је 1949. године 53% испитаника описало као „посебност јеврејских етничких група“, а 12% као посебност „јеврејске религије“; само 30% није видело Јевреје, већ „антисемитску пропаганду“ (Bergmann, 2007, str. 20). У истраживању из 1951. године велика већина Немаца одбацила је кривицу нациста: Само 4% испитаника је одговорило: „сваки Немац, појединачно, има неку кривицу за дела која је Немачка починила [...] и да сви морају да признају ту кривицу“ (Bergmann, 2018, str. 570). Слично је било и 10 година касније, у време процеса Ајхману (Adolf Eichmann, 1906–1962), у истраживању спроведеном 1961. године. На постављено питање: „Ако би вас неко питао сматрате ли се Немцем који има неки осећај саучесништва у истребљењу Јевреја“, 6% је признало саучесништво, 2% је признало одређено саучесништво и 88% је одговорило да не осећа саучесништво (Bergmann, 2007, str. 15).

Немци су сву кривицу за злочине пребацивали на фирера и нацистичке вође. Према истраживању Института за демоскопију, однос

према Јеврејима у становништву погоршао се 1952. године у поређењу с 1949. годином: одбацивање Јевреја порасло је са 23% на 34%, а резервисан став са 15% на 18% (Bergmann, 2018, str. 584). То су убрзо показали жестоки антисемитски инциденти, који су широм Немачке кулминирали током 1959/1960. године (Bergmann, 2019).

Након немачког пораза и Холокауста јеврејске невоље нису престале. Јеврејске избеглице из Источне Европе (којих је највише било из Пољске) остале су на „ледици“: смештени су у логоре у америчкој окупационој зони. Британци су држали затворене капије Палестине, а држава Израел основана је тек 1948. године. Рестриктивни закони о имиграцији важали су и за Сједињене Државе (Brenner, 2020). У Немачкој је преживеле Јевреје, који су се враћали из логора, или са страхом излазили из својих скровишта, дочекала непријатељска атмосфера. Многи који су вратили након савезничке окупације, незадовољни денацификацијом, поново су побегли из Немачке,^[3] јер су их дочекали неповерење и готово идентичан антисемитизам немачких грађана као у Трећем рајху. Билтен јеврејске заједнице у Берлину, *Der Weg*, објавио је чланак у фебруару 1947. под насловом „Затвореник концентрационог логора сања...“ (Bergmann, 2018, str. 566; према Meier, 1947, str. 11).

Положај Јевреја у послератној Немачкој показују анкетна истраживања из 1946. године у којима су се Немци у 85 одсто случајева изјаснили

[3] Карактеристичан је случај Карла Маркса (Karl Marx, 1897–1966), новинара, публицисте и емигранта из Алзаса, чија је породица убијена у Аушвицу. Био један од суоснивача Друштва за немачко-јеврејску сарадњу и иницијатор општег недељног листа за Јевреје у Немачкој *Jüdisches Gemeindeblatt*. Напустио је своју домовину због разочарања политиком денацификације и емигрирао у Сједињене Државе 1950. године (Berg, 2012, str. 21–22).

против повратка преживелих Јевреја у Немачку (Schüler-Springorum, 1920). Број Јевреја се са око 500.000, колико их је било 1933. године, свео – након масовног клања и упркос пропаганди повратка избеглих на Западу – на мање од 20.000 у 1948. години (Merritt, Merritt, 1970, str. 239–240). Повратницима је у већини случајева било готово немогуће да поврате имовину одузету током нацистичке владавине, врате своје бивше професионалне функције или пак да добију било какво обештећење (Bergmann, 2019; Aschkenasi, 2014). Колико је њихов положај у старој домовини био несигуран говори податак да је између 1945. и 1950. скоро 200 од 500 јеврејских гробаља у Немачкој оскрнављено и оштећено (Aschkenasi, 2014).

Католички бискуп Мајнца Алберт Штор (Albert Stohr, 1890–1961), поводом јеврејских захтева за одштету, казао је да је цела немачка народна заједница [deutsche Volksgemeinschaft] била жртва националсоцијализма. Наиме: „цела Немачка је била један велики концентрациони логор“ [што су Немци од обичних грађана до политичке и културне елите у разним варијантама свакодневно понављали], а сада је жртва савезничке политике и јеврејске освете (Bergmann, 2007, str. 22). Бискуп Штор изврше чињенице: прескаче масовну подршку немачког *Volk*-а, културних и привредних елита нацистима и Хитлеру (о чему има на стотине квалитетних студија) те благонаклон став католичке цркве у Немачкој и папе Пачелија (Eugenio Pacelli / *Пије XII*) према нацистичком режиму.

Након 1948, све су видљивији били графити свастике на јавним местима, скрнављење гробаља и синагога, противљење компензацијама и репарацијама, анонимни напади и вређања

Јевреја (Bergmann, 2019). Амерички високи комесар Џон Маклој (John McCloy), у данима оснивања Савезне Републике, у лето 1949, изјавио је да у Немачкој и даље постоји јак антисемитизам. Управни одбор Минхенског друштва за хришћанско-јеврејску сарадњу назвао је ту изјаву „монструозним претеривањем“ (Benz, 2011, str. 33–34). Баварско малопродајно удружење је 1949. године упутило Влади допис да ограничи „непоштenu јеврејску трговину“. У Ландсбергу – бившем концентрационом логору, у којем је 1944–1945. око 30.000 углавном јеврејских затвореника коришћено у пројекту наоружања – Савезници су затворили бројне нацистичке ратне злочинце. У Ландсбергу су 7. јануара 1951. избиле демонстрације на којима су Немци тражили помиловање и пуштање на слободу тамошњих логораша, нацистичких злочинаца (Bergmann, 2019). Бивши градоначелник Минхена Карл Шарнагл (Karl Scharnagl, 1881–1963) из ЦСУ (градоначелник 1925–1933. и 1945–1948), објавио је у ревији *Stimme Amerikas*, 14. марта 1949, „да ће антисемитизам у Баварској нестати ако Јевреји више не добију своје мале привилегије и да се смиривање може очекивати тек када се ова група људи исели“ (Bergmann, 2019).

То нам говори да је немачки *Volk* у великој мери подржавао и на директан или посредан начин учествовао у злочинима нациста. Насупрот штуро изнетим чињеницама, немачки историчар и ревизиониста Волфганг Бенц (Wolfgang Benz), директор Центра за истраживање антисемитизма на Техничком универзитету у Берлину 1990–2011, без имало стида пише: „Поробљени немачки народ се већ у Хитлерово време

Поглед на баракe након ослобађања Кауферинга, мреже помоћних логора концентрације Дахау.
Ландсберг-Кауферинг, Немачка, 29. април 1945.

Извор: wikipedia.org ©Public Domain

дистанцирао од прогона Јевреја“ [Das geknechtete deutsche Volk habe sich schon zu Hitlers Zeiten von der Judenverfolgung distanziert] (Benz, 2011, str. 34).

Истовремено, жртве у нацистичким логорима у Немачкој или у савезничким државама и окупираним крајевима, за политичку, културну елиту и за цех историчара нису постојале. Када је стидљиво почело откривање почињених масовних злочина и „прошких страха“, успоставила

се проблематична традиција, посебно у медијима, да се недавна истраживања о нацистичкој ери представљају као „кршење табуа или побијање наводне легенде“ [о издаји Јевреја у Великом рату] (Вајохр, 2014, str. 18). Немци су у томе „видели само лажну пропаганду, били су претерано огорчени на неправде денацификације“ [Entnazifizierung]. Њихове судије (а многи су били старе Хитлерове судије) затварале су очи пред поновним оживљавањем нацизма.

Демонстрација незадовољства у становништву против денацификације висила је у ваздуху. Официри француског окупационог корпуса видели су то чињење као доказ постојаности култа Хитлера, клицу оживљавања нацизма (Aucoberry, 1997, str. 107–108).

Након завршетка Другог светског рата и покретања хладног рата западни Савезници су се припремали за напад на Совјетски Савез. Оснивања Савезне Републике Немачке 1949. спада у арсенал тих припрема. Аденауер је тражио да немачки допринос борби против Совјета западни Савезници плате „враћањем националне моћи“ и „барем делимичном обуставом нацистичких суђења за ратне злочине“ (Bryant, 2005, str. 11). У тој „наплати“ убрзо се установила пракса да су бивши логораши у јавном наративу били омињени сведоци против Совјетског Савеза (Plato, 2000, str. 10).

У складу са „научном неутралношћу“ у ту „наплату“, коју су диктирали амерички „геостратешки интереси“ који су владали и владају на Западу, ушао је и Холокауст. У Сједињеним Државама процес против Ајхмана 1961. у Тел Авиву први пут је прекинуо и довео у јавну сферу готово петнаестогодишње ћутање о нацистичком геноциду над европским Јеврејима (Rotheberg, 2007, str. 74–81). Само 33 процента Американаца који су пратили суђење могло је да каже да је Немачка током рата убила шест милиона Јевреја (Baron, 2003, str. 78). Након што је Совјетски Савез заменио „Немачку као највећег непријатеља Сједињених Држава“, Холокауст се, између краја рата и 60-их, једва појављивао у америчком јавном дискурсу. Коначно решење је било „релативизовано [...] или избегнуто како

се не би узнемиравао нови амерички савезник, Западна Немачка“ (Baron, 2003, str. 63). Концепт тоталитаризма који је форсиран на целом Западу скренуо је пажњу јавности и „гнушање према нацизму на новог совјетског непријатеља“ (Baron, 2003, str. 68; према: Novick, 1999, str. 85–88).

Истраживања и анализе који су помињали злочине Вермахта (Немаца) на Истоку били су, како у Немачкој тако и на Западу, деценијама маргинализовани. Питер Новицки (Peter Novick) и други научници говоре да су између 1942. и 1944. Стејт департмент и Канцеларија за ратне информације прикрили извештаје о немачкој геноцидној кампањи. [Вероватно чекајући исход рата на Истоку и прикључење победнику, ради поделе плена]. Када је Црвена армија ослободила логор Мајданек и позвала америчке новинаре да погледају гасне коморе, крематоријуме и гомиле пепела од спаљених лешева, Државно одељење и Канцеларија за ратне информације били су згрожени (Baron, 2003, str. 64; према Novick, 1999, str. 22–29).

Запад се вођен хладноратовском идеологијом, с једне, и консолидацијом немачког националног идентитета, с друге стране, у великој мери определио за помрачење правде – поништење немачких ратних злочина и свеопшту политику „амнестије и амнезије“. Већина нацистичке елите и бивших државних службеника интегрисана је у нову немачку државу од 1949. године. Бивши војници Вермахта стекли су „нови, колективни идентитет“ и опрост за злочине. За кратко време, „сви ратни злочинци осуђени од савезничких судова су ослобођени“ и „Трећи рајх и његови злочини су поништени“ (Heer, 2015, str. 9). Многе нацистичке институције, под

истим или промењеним именом, наставиле су да функционишу, а међу њима и Немачки раднички фронт [Deutsche Arbeitsfront], који је наставио да функционише 50-их и 60-их (Fritzsche, 1966, str. 7). Претходно је његова улога била да интегрише немачку радну снагу у нацистички систем, у којем су рад и „народна заједница“ били веома блиско повезани, а појединац је вредео само као члан „националног тела“ и био инструмент укључивања и искључивања (пријатеља и непријатеља) (Nachtmann, 2010). Другачије речено, развој Савезне Републике представља историјски неуспело рушење националсоцијализма, иако су релевантне струје јавног мњења, политике и науке, на формалном и вербалном нивоу, одбацивале националсоцијализам и антисемитизам да би купиле време.

Изложено становиште потврђују дебате у Бундестагу. На 18 седница током првог законодавног периода, од 1949. до 1953, доминирали су термини који карактеришу нацистички систем: народна заједница [Volksgemeinschaft], народни друг/ови [Volksgenosse/n] и народно тело [Volkskörper]. Они су најпре у парламенту обликовали политичку стварност помоћу политичког језика, који се даље у јавном наративу ширио првенствено преко штампаних медија и радија. У тим дебатама нацистички термини се у позитивном контексту појављују најмање једном у сваком 51. пленарном минути (Specht, 1920, str. 400–401). *Народна заједница* је, најкраће речено, била „опште добро“, а заснивала се на јединству *крви, раси и Volk*-у. Поседовала је мобилизујућу снагу нацистичког друштвеног обећања и обезбеђивала обрасце поретка и улога; народни друг је појединачни члан народне заједнице и може

бити само онај ко је немачке крви, без обзира на вероисповест; народно тело је значило органско и биолошко јединство између *Volk*-а и друштва и „модел хијерархијски структуриране, расно хомогенизоване, производне и репродукционе заједнице“. Термин „народно тело“ коришћен је и као синоним за „народну заједницу“ (Specht, 1920, str. 403, 406, 407, 420; Buggeln, Wildt, 2014, str. 15; Becker, 2014, str. 110, 112).

Нацистичко доба је „трајно потиснуто“, а под притиском западних Савезника систематска денацификација, према раширеном мишљењу, завршила се неуспехом. Она је била диктирана геостратешким интересима западних Савезника према Истоку, ојачана њиховом антикомунистичком солидарношћу током хладног рата (Murphy, 2014, str. 2). Милиони бивших војника Вермахта стекли су имунитет. Денацификација се изродила у „фабрику следбеника“. То доказују судска пракса и таласи амнестије, који су пре свега фаворизовали целате, односно оне који су били теже инкриминисани (Birke, 1997, str. 92–94). Она је у Западној Немачкој вршена под притиском јавности, односно уз „све веће захтеве за општом амнестијом за извршиоце злочина [целате] и њихову реинтеграцију у немачко друштво“ (Bryant, 2005, str. 3).

Милиони „починилаца“ [целата] преко ноћи су преименовани у „следбенике“ [Mitläufer]. То се плански чинило да би били ослобођени кривице. Против огромног броја починиоца процес никад није ни покренут због лојалности: били су наши суграђани, наши дојучерашњи у *Volk*-у широко прихваћени и цењени „народни

другови“ [Volksgenossen] (Becker, 2014, str. 109–110). Нацисти су, према Роберту Галателију (Robert Gellately), без икакве употребе терора успоставили режим. Грађани су имали директан „приступ принудном апарату државе“. Денуцијанти су прихватили да делују према режиму системски добровољно и лојално (Gellately, 2001, str. 23–24; Gellately, 1996, str. 931–941; Gellately, 1997, str. 228–239; Mallmann, 1997, str. 25–43). А како је време пролазило, „народни другови“ су у Бонској републици добијали све значајније функције. Герхард Јунгман (Gerhard Jungmann, 1910–1981) приступио је још маја 1933, као студент, нацистичкој партији; до 1936. био је у браонкошуљашкој СА и Лиги нацистичких лекара. Од 1939. до 1945. служио је у нацистичком ваздухопловству. Јунгман је 1961. ушао у бонски парламент на листи Хришћанско-демократске уније (ЦДУ) Конрада Аденауера. Добио је престижну демократску награду „Савезни крст за заслуге“ [Bundesverdienstkreuz] (Kater, 1989, str. 3).

За Немце је то био њихов режим иако је све време чинио злочине према „ванземаљцима из заједнице“ [Gemeinschaftsfremden], „унутрашњим непријатељима“ и „неприлагођенима“, које је у јавном наративу таквима прогласила и таргетирала политичка, културна и привредна елита, још приликом стварања Другог рајха. Он је егзистирао готово без отпора становништва или је пак уживао његову неподељену подршку (Swett, 2008; Handschuhmacher, 2013, str. 3; Berg, 2012, str. 41), односно остварила се стара идеја коју су милиони Немаца деценијама сањали – „идеја романтичне чежње за [германском] прошлости“ (Kurlander, 2020, str. 21). Починиоци (целати) и следбеници живели

су до јуче заједно с њима и масовно, добровољно и с великим ентузијазмом учествовали, како се јавно говорило, у „историјском грађевинском делу“ (Wirsching, 2013, str. 6). Писца Ханса Хабеа (Hans Habe [Frank Richards]), ког су Савезници задужили за развој послератне штампе због критичких чланака усмерених на елиминацију нациста, Немци су оптуживали да је „мрзитељ Немачке“, да пати од „маније прогона“ и да свуда виђа нацисте, који су „у стварности били само храбри немачки националисти“ (Habe, 1954, str. 471, 495; према: Bergmann, 2007, str. 26). Насупрот томе, противници нацистичког режима јавно су проглашавани за народне непријатеље и издајнике (Stelzel, 2019, str. 3), што говори о томе до које је мере нацизам био прихваћен у немачком друштву.

Према Ралфу Ђордану (Ralph Giordano) „Хитлер је поражен војно, али не идеолошки“. Свака друга кривица претпоставља прву: „кривицу Немаца под Хитлером“, односно њихову масовну подршку фиреру. Друга кривица: „потискивање и негирање прве кривице после 1945“, која је дубоко ушла у друштвено тело послератне Немачке. Њихова хладна амнестија потврђена је федералним законом и током првих десет година историје Савезне Републике спроведена је њихова скоро потпуна друштвена, политичка и економска интеграција. У томе су активно и добровољно, уз сагласност западних Савезника, учествовали политичари готово свих странака, чиме су „украли и компромитовали део националне историје“ (Giordano, 2020, str. 22, 23, 24). Против крупних целата најчешће нису ни покретани поступци или су они по хитном поступку јавно или испод жита амнестирани.

То се објашњавало близином инкриминисане прошлости и чињеницом да су чланови и следбеници нациста били и даље многобројни, односно да су починиоци [целати] још увек били ту међу нама, свеприсутни у друштву (Brechtken, 2021, str. 19).

Већина нациста и њихових крвних сарадника у правосуђу и на правним факултетима инкорпорирана је у новоизграђени уставни поредак Западне Немачке уз сагласност западних Савезника, немачких политичких снага и тумачења конзервативних правних функционалних елита, „које су највећим делом подржавале диктатуру нацистичке државе“ (Perels, 1984, str. 359–361). То је значило да су се активни припадници и подржаваоци нацистичког режима, односно „бодеш убице“ [Dolch des Mörders], вратили углавном неометано на своје раније или добили нове, престижније положаје у Савезној Републици. У Аденауеровој влади на место секретара Савезне канцеларије постављен је Ханс Глобке (Hans Globke, 1898–1973), који је 1933. помогао у изради нацистичког закона о ванредним ситуацијама, учествовао у писању нацрта прва два нирнбершка закона, којима су Јевреји лишени својих политичка права и којима су се забрањивали бракови и ванбрачни сексуални односи између Немаца и Јевреја и слично (Wolfrum, 2009, str. 366; Shoah Resource Center). Успостављени континуитет између Трећег рајха и Савезне Републике раширио се у све друштвене сфере и „остао је табу и стога готово потпуно неухватљив за истраживања“ (Perels, 1984, str. 359). Повратак нациста у институције Бонске републике био је плански и масован. Средином 50-их само двадесетак одсто водећих позиција у Савезној Републици

Немачкој заузимале су личности које би се могле сврстати у противнике националсоцијализма (Edinger, 1960, str. 58–82; према: Birke, 1997, str. 96), док су осталих 80 одсто позиција заузимали дојучерањи нацисти, а не зна се колико (јер нису идентификовани) и починиоци (масовне убице, целати). Та чињеница индиректно указује на то колико су Немци подржавали нацисте. На нижим позицијама власти дојучерашњих нациста било је још више. Савезни закон [131er-Gesetz], донет у мају 1951, обавезао је све државне службенике који су на крају рата били запослени у јавној служби (који су били отпуштени након 1945. године а нису већ добили ново запослење или пензију) да се врате на посао. Одлука суда се директно односила на 450.000 бивших чланова и функционера нацистичке партије. Ту одлуку су одобриле ЦДУ/ЦСУ, СПД и комунисти (Birke, 1997, str. 96; Specht, 1920, str. 415).

Политичке партије, не само тада него и касније, биле су забринуте да не увреде масу „народних другова“, бивших нациста или бивших војника покретањем истрага. Заједно су се трудиле да избегну превише „дестабилизујуће политике“, што је значило избегавање јавног подсећања на почињене злочине (Solchanу, 2000). Накнадним тумачењем Савезног уставног суда из 1953, то се примењивало и на запослене у Гестапоу са свим припадностима уколико се не би доказала лична кривица [коју више нико није тражио] (Rath, 2017). Напокон, усвајањем Закона о амнестији 1954. године завршио се тај велики национални програм рехабилитације. Аденауерова влада је, након извршеног притиска на америчке, енглеске и француске власти, успела да издејствује ослобађање нацистичких зло-

чинаца затворених у немачким затворима под контролом Савезника (Solchany, 1998).

У новој Аденауеровој власти дојучерашњи нацисти (починиоци/целати) били су добро дошли. Тако на пример, „имали сте веће шансе да постанете шеф полиције у великом граду ако сте направили каријеру у [нацистичкој] Главној канцеларији безбедности Рајха [Reichssicherheitshauptamts] (Schildt, 2013, str. 152). Чак ни ратни злочин „није имао никакву улогу у разматрањима“ за њихов ангажман ако се „појединац сматрао корисним“. На високе нивое власти постављани су „без домаћих или западних страних протеста“ (Zank, 1998, str. 231–240). У Министарству иностраних послова од 712 ангажованих дипломата, 194 су били нацисти, а од 31 високог државног службеника 14 су, такође, били чланови НСДАП-а. Све се то чинило уз сагласност Савезничке високе комисије (*Frankfurter Neuen Presse*, 22. 4. 1950; Kittel, 1993, str. 125; према Birke, 1997, str. 98). Администрација Савезне Републике листом је на руководеће позиције запошљавала дојучерашње нацисте и целате. Између 1950. и 1953. године 60 процената шефова одељења били су дојучерашњи активни чланови нацистичке партије [а многи међу њима били су и активни чланови СС-а и СА (Wengst, 1984, str. 180; према Birke, 1997, str. 99)]. Политичка странка ФДП (Freie Demokratische Partei) основана је

1948. године. Као и многе старе и новоосноване институције и медијске куће, била је пуна дојучерашњих нациста (Auzoberry, 1997, str. 110). Готово идентичан модел „денацификације“ спроведен је у целом друштву, па и (као што смо видели, Vuković, 2022a, str. 387–415) на универзитетима и у научним институтима.

У Савезном министарству правде удео бивших чланова НСДАП-а у вишој државној служби био је око 40 процената, а у високој државној служби скоро 45 процената. У Савезном министарству унутрашњих послова удео бивших чланова нацистичке странке у вишој служби био је знатно изнад просека и износио је око 57 одсто, док је њихово учешће у највишој служби такође износило 45,8 одсто (Görtemaker, 2018, str. 48). Карактеристичан је пример вишег нацистичког званичника Франца Масфелера (Franz Maßfeller, 1902–1966), који је 1950. постављен да ради у Савезном министарству правде, а 1951. је именован за министра.^[4] Сличним случајевима на средњим и нижим нивоима власти била је прожета целокупна администрација Савезне Републике: било их је на хиљаде или пак десетине хиљада.

Да је реч о континуитету између Трећег рајха и послератне Немачке показује море чињеница. Рудолф Аугштајн, оснивач часописа *Der Spiegel*, током 50-их поставио је бивше официре Гестапоа и СС-а на високе положаје (Moses, 2007, str. 3).

[4] Масфелер је у Министарству правде Рајха одиграо кључну улогу у изради Закона о спречавању наследних болести потомства и коаутор првог коментара на Закон о заштити крви и брачном здрављу. Био је укључен и у накнадне састанке Ванзејске конференције [на којој су доношене одлуке о „коначном решењу“] у координацији највиших власти Рајха у третману јеврејске „мешовите деце“ [*Mischling*] кодификованих у нирнбершком расном закону из 1935. године (Unabhängige Wissenschaftliche Kommission).

Херман Пребст (Hermann Proebst, 1904–1970), издавач националсоцијалистичког недељника *Neue Ordnung*, одржавао је блиске односе са усташким режимом и било му је дозвољено да са делегацијом 1942. прегледа Јасеновац, када су му, према *Frankfurter Allgemeine Zeitung*-у, „приказани само одабрани делови логора“. Пребст је у *Neuen Ordnung*-у објавио текст „који се по цинизму тешко могао надмашити, под насловом да Јасеновац 'није санаторијум, али ни мучилиште“. Пребст је „хвалио концентрациони логор [...] јер не само да помаже у елиминисању опасних противника, већ и омогућава продуктивност иначе непродуктивних раса (као што су Јевреји)“. Пребст је 1946. постао спољнополитички уредник у *Rheinischen Zeitung*-у у Келну. У *Süddeutschen Zeitung*-у 1949. године примљен је за шефа одељења за унутрашњу политику, а затим је 1960. унапређен у главног и одговорног уредника на ком месту је остао до своје смрти (*FAZ*, 31. 12. 2013).

Министарство иностраних послова формирано је 1951. године. Након тога је у Савезној Републици успешно успостављен мит о Спољној служби као жаришту отпора нацистима, који је настао у борби за ослобађајућу пресуду Ернсту фон Вајцзекеру (Ernst von Weizsäcker, 1882 –1951), државном секретару 1938–1943, члану НСДАП-а од 1938. и СС шуцштафелу (Schattenberg, 2013, str. 270–275), који је одобрио одузимање држављанства Томасу Ману (*Политика*, 24. 10. 2010). Насупрот чињеници – која је била позната и о којој су немачки историчари готово шест деценија као заливени ћутали, а знатан број њих и након тога – да је нацистичка дипломатска елита имала централну улогу у

структури моћи нацистичке власти поводом систематског убијања европских Јевреја (Conze, Frei, Peter, Zimmermann, 2010, str. 168; према: Hürter, 2011, str. 168) и других многобројних непочинстава, њени кадрови су у институцијима, попут Главног безбедносног центра Рајха (Reichssicherheitshauptamt), више пута преузимали иницијативу да себи и својој институцији ради престижа дају активну улогу. Извештаји амбасада били су „индиректни окидач“ за бојкот јеврејских предузећа и радњи 1. априла 1933. године (Schattenberg, 2013, str. 270–275), што се наставило до краја рата и пораза. Да би се одржао мит, Спољна служба је након послератног успостављања систематски и „намерно прикривала бројне починиоце [целате] у сопственим редовима“ (Hürter, 2011, str. 168).

Приликом пријема дипломата у Спољну службу предност су имали бивши нацисти и СС-овци. Карактеристична су два случаја. Фриц Колбе (Fritz Kolbe, 1900–1971), који је служио у Министарству спољних послова од 1925. године, одбио је да се придружи НСДАП-у, сарађивао је са америчком тајном службом од 1943, а након формирања Спољне службе није био примљен јер је у Савезној Републици био проглашен за „издајника отаџбине“. Франц Нислајн (Franz Nüßlein, 1909–2003), члан НСДАП-а од 1937, главни јавни тужилац у протекторату Рајха за Чешку и Моравску, био је одговоран за потврђивање бројних смртних казни. Депортован је у Савезну Републику 1955. године као „ратни злочинац који није амнестиран“, али је успео да се придружи Спољној служби исте године (Conze, Frei, Hayes, 2010, p. 910; према: Schattenberg, 2013, str. 270).

Све у свему, послератна немачка власт – по одобрењу западних Савезника – ослобађала је злочинце у таласима амнестија. Американци и Британци – који су завршили суђења 1949. године – инсистирали су да се немачка суђења приведу крају. Савезни закон о компензацији донет је тек 1953. године, а 1954. је покренуто само око 160 нових поступака. Следеће године је истекао рок застарелости за друга кривична дела, укључујући нападе са смрћу и тешко лишавање слободе. Савезни закон о реституцији ступио је на снагу тек 1957. године. Истовремено, 1960. године застарело је кривично дело убиство из нехата, тако да је могло да се гони само за тешка кривична дела убиства и помагања у убиству (Raim, 2012).

Готово да је идентично било и у другим институцијама Савезне Републике. Судство је најмање до касних 50-их било „углавном идентично оним судијама које су носиле царског орла са кукастим крстом на својим хаљинама“. Тих година, а најкасније до почетка 70-их – уз сарадњу с политичком елитом и уз сагласност западних Савезника – пропала су правна преиспитивања нацистичке неправде, јер је рок застарелости углавном већ био истекао (Reitzenstein, 2020, str. 192). Так, на пример, око 90 процената судија и јавних тужилаца из нацистичке ере већ су се вратили на дужност у западним зонама 1948. године. А стуб Аденауерове Савезне Републике чинили су 800–1.000 „нацистичких судија“ или „судија Хитлерове крви“. Такође, „немачки суд није осудио ниједног судију у три западне зоне и касније у Савезној Републици за [почињену] судску неправду током нацистичке ере“ (Kittel, 1993, str. 161; Diestelkamp, 1986, str. 170, према: Birke, 1997, str. 99–100).

Конкретних примера о континуитету између нацистичке и бонске државе има безброј и они се деценијама скривају. Из мора случајева навешћемо неколико карактеристичних. Држава „Доња Саксонија [је, на пример] индустријске зграде које су изграђене у контексту освајачких ратних припрема регистровала као „светску културну баштину“ (Hoffmann, 1998, str. 79). Дан националне жалости у Марбаху на Некару до 1988. био је посвећен комеморацији војницима Вермахта. Да се он искористи као прилика за комеморацију приговарачима савести узнемирио је локални естаблишмент (Wildt, 2011, str. 46). Међу многобројним примерима континуитета јесте и одсуство „милиона случајева обештећења државе“ за нацистичку насилну по багателним ценама или разним малверзацијама аријанизовану јеврејску имовину. Парадигматичан је пример Марије Капс (Maria Kaps), удовице и наследнице јеврејског индустријалца Хуга Хајмана (Hugo Heumann, 1881–1938), чију је смрт изазвао притвор у Гестапоу. Госпођа Капс није успела да код послератних власти добије надокнаду за аријанизовану имовину свог мужа (Reitzenstein, 2020, str. 177–193). У њиховој аријанизованој вили, без гриже савести, боравили су: савезни канцелар Конрад Аденауер, након преласка виле у власништво АЕГ-а (1953) а касније Савезне Републике (1962), канцелари Хелмут Шмит (Helmut Schmidt) и Хелмут Кол (Helmut Kohl). Такође, канцелар Герхард Шредер (Gerhard Schröder) користио је вилу као своју званичну резиденцију (Reitzenstein, 2020, str. 193).

Шредер је, такође, у септембру 2004, лично отворио „Фридрих Кристијан Флик колекцију у Хамбургар Банхофу“ [Friedrich Christian Flick

Collection im Hamburger Bahnhof] у Берлину, чиме је опрана нацистичка прошлост Кристијановог деде Фридриха Флика (Friedrich Flick, 1883–1972) (Leggewie, 2008, str. 60–61). Флик је финансирао нацистичку партију пре и после „преузимања власти“ у јануару 1933. и био је највећи индустријски Хитлеров добављач. Током рата био је вођа ратне економије Рајха и нацистичких привредних друштава, експлоатисао је окупиране руске рударске и топионичарске објекте, а током рата Фликове компаније запошљавале су око 48.000 робовских радника, од којих је око 80% услед тешких услова рада умрло. Ухапшен је 1945, суђено му је 1947, а из затвора је пуштен 1950. године. Умро је као најбогатији Немац (Thompson, 2005; Flick Group).

Противник нацистичког режима и његове антисемитске политике Рудолф фон Шелија (Rudolf von Scheliha, 1897–1942), шеф одељења за информације у Министарству иностраних послова, стрељан је 1942. године. После рата су у Савезној Републици противници нацистичког режима сматрани шпијунима и издајницима земље. То је важило и за Шелију. Рехабилитован је тек 1995. године (Wirsching, 2013, str. 4). Комунисткиња Илзе Штебе (Ilse Stöbe, 1911–1942), такође противница нацистичког режима, радила је с Шелихом и стрељана је с њим. Штебе је добила тражено неформално признање тек 2013. године, објављена је монографија о њој (Corpi, Kebir, 2013). Насупрот томе, славне нацистичке личности попут Вернера фон Брауна (Wernher von Braun, 1912–1977) или Вилхелма Вилија Месершмита (Wilhelm Willy Messerschmitt, 1898–1978) добили су у знак захвалности школе и улице широм Немачке. Браун је радио у програму развоја ракета нацистичке Немачке. Био

је припадник СС-а и укључен у запошљавање принудних радника у концентрационом логору Мителбау-Дора. Пребачен је у Сједињене Државе, где је радио на програму балистичких ракета средњег домета и развио ракете које су лансирале први амерички свемирски сателит Експлорер 1. Месершмит је био нацистички конструктор и произвођач авиона. За време нацистичке владавине за њега су радили нацистички расни и политички затвореници, односно како су их тада нацисти и Немци звали принудни радници [Zwangsarbeitern]. Суђено му је због коришћења ропског рада и за сарадњу с нацистичким режимом (Wirsching, 2013, str. 4–5).

У прилог томе да је реч о програму континуитета (Трећи рајх – Бонска република) говоре многе чињенице. Дневник Ане Франк (Anne Frank) која је са родитељима избегла из Франкфурта у Амстердам 1934, први пут је објављен на немачком 1950. године. Према

| 47

Ана Франк

Извор: wikipedia.org ©Public Domain

историчару Хабоу Кноху (Habbo Knoch), дневник је такође цензурисан или преведен на другачији начин. „Дневник је у великој мери очишћен од доживљеног или измишљеног насиља и од његовог приписивања немачким починиоцима“ (Knoch, 2001, str. 500, према: Heer, 2015, str. 11). Представа о Ани Франк, која је приказана у Сједињеним Државама, у Немачкој је била још опширније монтирана. Према речима књижевника Ханса Ловија (Hanno Loewy), драматизација је „у много чему претворила лик дневника у његову супротност“ (Loewy, 1998, str. 19–41; према: Heer, 2015, str. 11).

Након 1945. године преживели нацистички *völkisch* писци Минхенског консензуса – Ханс Грим (Hans Grimm, 1875–1959), Ервин Гиди Колбенхајер (Erwin Guido Kolbenheyer, 1878–1962), Емил Штраус (Emil Strauß, 1866–1960) и други – представили су своју кампању за аутономију и контролу над сопственим институцијама у Трећем рајху као доказ да нису били умешани у злочине нацистичког режима. Тврдили су да су били приморани на нову „унутрашњу емиграцију“ (Tourelmain, 2014, str. 280, 286). Порицали су сазнање, а камоли умешаност у акције нациста. Грим је тврдио: судбина Јевреја је ужасна, али преувеличана и одмерио је у односу на страдање Немаца; националсоцијализам је био здрав одговор на немачке проблеме раних 30-их; нацистичка идеологија била је подложна искривљавању и корупцији у каснијим годинама режима; западни савезници је требало да се придруже Немачкој у антибољшевицистичкој ствари, а не да се супротставе Хитлеру (Tourelmain, 2014, str. 286–290). Процењује се да само шестина прималаца књижевних награда и признања под над-

зором Гебелса и Књижевне коморе Рајха између 1933. и 1945. после рата нису објавиле ништа. (Tourelmain, 2014, str. 279).

У немачке биоскопе је средином 50-их стигао знатно већи број филмова ратног жанра. У време када су отпочели дискусија о поновном наоружавању (од 1953) и стварно пренаоружавање Западне Немачке (1955) приближно 10% целокупне продукције припадало је ратном жанру. Официри Вермахта су у овим филмовима уживали висок углед, а такође су били ослобођени питања могућег саучесништва у политици спаљене земље, масовних стрељања или чак логора смрти широм Европе. Аутори ових филмова такође су доследно избегавали да се баве узроцима рата (Wulff, 2012, str. 1). Истовремено, телевизијски документарни филмови из нацистичког доба постизали су високу гледаност, а часописи су редовно отварани с портретима Хитлера (Beer, 2008). Насупрот томе, влада у Бону је 1956. године успела да спречи приказивање документарног филма *Ноћ и мајла* (*Nacht und Nebel*) редитеља Алена Ренеа (Alain Resnais) о убиству Јевреја у Аушвицу у главном програму Канског филмског фестивала (Heer, 2015, str. 12). Други филмови су се „много офанзивније бавили историјом, рехабилитујући појединце као ’ратне хероје’“. Филмови „су изазвали нове симпатије за хероје из Другог светског рата“, а униформисана лица Вермахта представљана су као противници „нацистичких послушника“ (Wulff, 2012, str. 2).

Да се мало што променило у Немачкој говори податак да је током 70-их „изненада“ у јавном наративу букнуо „нацистички талас носталгије“. *Der Spiegel* је 1973. штампао серију од 11 Хитлерових писама, коју је отворио, припремио и

коментарисао својеврсни дворски историограф Бонске републике Вернер Мазер (Werner Maser, 1922–2007), с текстом „Адолф Хитлер. Обрис моје личности“ [Adolf Hitler. Aufriß über meine Person]. Мазер је, такође, и писац биографија Хитлера [*Adolf Hitler: Legende, Mythos, Wirklichkeit*, 1989] и Кола [*Helmut Kohl: Der deutsche Kanzler*, 1990]. Хитлер се у *Der Spiegel*-у од оснивања пети пут појавио на насловној страни (Nissen, 2009, str. 109–110; према, *Der Spiegel*, 2. 04. 1973). *Der Spiegel* је у априлу 1973. као одговор на „изненадно пробуђено интересовање за нацистичка питања“ писао: „Адолф Хитлер се враћа у јавну свест Немаца“, што је изазвало невероватну потражњу за листом. Амерички *Newsweek* је под насловом „Пролеће за Хитлера“ [Springtime for Hitler] (на немачком) известио о „Хитлеровом таласу“ који, „од Средње Европе до Средње Америке“, прогања цео западни свет и поставља питање да ли су, посебно Немци, и даље фасцинирани Хитлером.

О „хитлеровској носталгији“ било је речи и у Буденстагу. Хорст Емке (Horst Ehmke) из СПД нехајно је позвао опозицију да не потцењује колико су друге земље сумњичаве због тренутног пронацистичког таласа у земљи. Хелмут Кол је оптужио политичара СПД-а да прича „глупости“ (Becker, 2021). Писац Ерих Фрид (Erich Fried, 1921–1988), који је 1938. побегао од нациста, на чињеницу да се у Немачкој свакодневно о Хитлеру објављују „филмови, серијали у часописима, Хитлерове слике и цртежи, телевизијске дискусије о његовом карактеру“ – са сетом је закључио да у Западној Немачкој постоји „талас хитлеровске носталгије“. Филозоф Гинтер Андерс (Günther Anders, 1902–1992), који је напустио

Немачку одмах после пожара у Рајхстагу 1933, жалио се да је временска дистанца „претворила Хитлерову еру у носталгију“ и да времена масовних убистава „постају добра стара времена“ (*Der Spiegel*, 1. 4. 1973; Becker, 2021).

Америчка телевизијска четвороделна серија *Холокауст* емитована је у Сједињеним Државама, Белгији, Великој Британији и Израелу 1978, а убрзо и у више од 50 земаља. Само ју је слаба већина (пет према четири) управног тела АРД-а одобрила за емитовање на трећем каналу. Њен садржај је у јануару 1979. године изазвао опште „запрепашћење“ и „велики шок међу гледаоцима“. Реакција јавности указивала је на то да постоји спремност да се Немачка суочи са сопственом кривицом за истребљење европских Јевреја. У серији је испричана прича о нацистичком прогону Јевреја на примеру две породице: „аријевске“ и јеврејске. Америчка верзија се завршила новим почетком за преживеле чланове јеврејске породице у Палестини. Тај завршетак је скраћен у немачкој верзији, а уместо тога, на крају се појавио апел да се не ћути о злочинима над Јеврејима.

За кратко време више од 20 милиона Немаца видело је серију, а 64 одсто анкетираних гледалаца изјавило је да су „дубоко шокирани“ приказаним садржајем. Као синоним за масовна убиства европских Јевреја Холокауст је био познат само неколицини људи у Немачкој (Wilke, 2004; Classen, 2004). Након што је клање Јевреја деценијама гурано под тепих, тек су након серије „многи људи то прихватили као чињеницу“ (Schildt, 2012, str. 24).

Серија је засметала Мартину Бросату, директору Института за савремену историју у Минхену (1972–1989), једном од ведета немачке историографије. Бросатово незадовољство заснивало се на општеприхваћеном ставу у немачкој историографији и политичкој и културној елити, која је злочине гурала под тепих, да је за злочине и Холокауст искључиви кривац био Хитлер са уском кликом сарадника. Масовно учешће „широких слојева становништва у војсци и администрацији, у Источној Европи и у концентрационим логорима и логорима за истребљење и Холокауст готово да се [деценијама] нису помињали, а о одговорности и кривици Немаца само се нејасно говорило“ (Schulz, 2007, str. 201). Ако имамо то у виду, тешко је проценити ефекат серије *Холокауст* „не само на немачку јавност већ и на развој историјске науке“ (?) (Wildt, 2008, str. 354), јер су немачки злочини деценијама гурани под тепих како у историјској науци, тако и у јавном наративу. Немачки филмови су „избегавали приказивање масовног истребљења и бруталног насиља над Јеврејима“. Аушвиц и гасне коморе, који су у серији експлицитно показани, „чинили су једва дотакнуту границу онога што се могло приказати“ (Bösch, 2007, str. 6).

Серија *Холокауст* је широм света до 2001. године привукла пажњу укупно око 500 милиона гледалаца. У свету је оцењена као једно од најформативнијих колективних искустава. Као спољна интервенција извршила је утицај на немачку културу сећања (Schulz, 2007, str. 190). У Немачкој је рецепција била другачија. За Мартина Бросата убиство европског јеврејства је „осетљива тема“ [heikles Thema]. У серији се

филмски ликови и историјске личности тако немарно и неконтролисано мешају за гледаоца, а „сама историјска традиција прети да постане арсенал филмске фикције“. Затим, „посебно је жалосно што филм не илуструје и не објашњава готово ништа о историјско-политичком систему и окружењу које је покренуло или омогућило прогон Јевреја“. Потенцијал утицаја филма, „постају видљиве и кобне опасности губитка историјске стварности: филмска прича, монтирана, улепшана и поједностављена за телевизију, уместо морално много компликованије стварне приче [...] филм и његови сугестивни ликови и сцене из игре представљају право накнадно искуство јеврејске судбине у нацистичко доба“ (Broszat, 1979, str. 287, 288).

Медији су историчаре оптужили за неуспех у истраживању важне теме као што је Холокауст. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* је говорио о „проглашењу банкрота наших школа и универзитета“, а *Spiegel* је писао чак и о „црном петку за историчаре“. Они сада имају „неког разлога да размишљају о смислу и користи свог рада“. У јавности су кружили спискови за лектуру, али на њима није било радова немачких историчара (Bösch, 2009, str. 478). Али оно што су *FAZ*, *Spiegel* и културна и политичка елита прескочили јесте чињеница да: (1) не само историчари него и готово целокупна немачка политичка, културна и научна елита и *Volk* колективно су порицали војни пораз у Великом рату (Raphael, 2014, str. 80); (2) нису могли или хтели да признају да су Немци у Другом светском рату на Истоку, Југоистоку и код куће вршили масовне злочине; (3) нису хтели да признају да су масовно подржали фирера и нацисте иако су пре устоличења на

власти показали своју злочиначку природу према онима који су и Рајху и Вајмарској Републици били искључени из друштва, а након победе нациста били искључени из народне заједнице [Volksgemeinschaft], иза чега је стајала њихова физичка ликвидација (Vuković, 2022b, str. 45–68); (4) нису могли да прихвате и да о томе кажу иједну реч у јавном наративу да су им се изјавила општеприхваћена стремљења и снови о освајању источног *Lebensraum*-а, који су имали консензуалну подршку; и на крају (5) нису могли да именују немачке злочине и целате и да прихвате да је између Другог и Трећег рајха и Савезне Републике успостављен јасан континуитет. Серију *Холокауст* нису могли да одбију јер је почела да се приказује у готово целом свету.

Медијска репрезентација пољуљала је самопоуздање историчара о њиховој историји и наметнула се [ограничена^[5]] прекретница у медијској култури сећања (Bösch, 2007, str. 4). Немачки филмови настали 80-их, за разлику од серије *Холокауст*, и даље су игнорисали антисемитске сукобе и јеврејске традиције које су постојале пре 1933, као што су, „углавном избежавали приказивање масовног истребљења и бруталног насиља над Јеврејима“ (Bösch, 2007, str. 6). Они су, такође, искљученост Јевреја из друштва објашњавали као последицу дејстава појединаца, који су или имали политичку власт од 1933. или су се окренули против Јевреја ради личног богаћења и освете (Bösch, 2007, str. 7), а не као систем који је у Немачкој вековима грађен. И, на крају, у тим филмовима који су

деценијама приказивани није било ни речи о масовној подршци Немаца нацистичком систему, о томе да је „улога Јевреја као жртве била прихваћена“, као и да „немачка кривица никако у истој мери није продрла у свест“ [гледалаца] (Bösch, 2007, str. 10).

Напокон, приказивањем серије извршен је преокрет [који наступа у правом смислу тек након уједињења и доласка генерација које нису учествовале у геноциду] у немачкој политичкој стварности, друштвеној мисли и историографији у тематизовању нацистичке прошлости и елиминације европског јеврејства (Classen, 2004; Wildt, 2008, str. 349–371). Тај преокрет није се збио у проучавању немачких масовних злочина према цивилима на Истоку и Југоистоку. Он је и даље остао стидљив (и ограничен) или пак у већини случајева успутан.

Закључна разматрања

Сада када су нацизам и његови злочини постали историја и када се поглед Немаца на сопствену историју осоколио након што је Немачка постала значајан геостратешки чинилац на Западу могло је доћи до промена у тумачењу претходних збивања. Оне су се почеле догађати тек након одласка многих актера на онај свет и виђења већине Немаца „зрачка светла на крају тунела“ након: немачког уједињења, победе Запада у хладном рату и израстања Немачке у прву економску силу Европе. Тада се рецепција немачких освајачких

[5] Што смо видели у рецепцији Голдхагенове (Daniel Goldhagen) студије и Нолтеове (Ernst Nolte) и других немачких историчара ревизије немачке нацистичке прошлости (Vuković, 2022a, str. 431-453; 469-475).

52 | подухвата и нацистичког режима могла приближити западном и донекле стварном. Посебно ако имамо у виду да је историјска наука, у великој мери, под утицајем рефлексије политичких или геостратешких виђења историјских збивања и друштвене стварности. У тој „новој“ ситуацији, као што каже немачки историчар Михаел Вилд, цех историчара се под притиском научника из других делова света [претежно својих савезника] „фокусирао на прогон и истребљење Јевреја [и других злочина на континенту] и нашао је трајно појачање кроз свеобухватнију промену перспективе у немачкој историографији: [окренуо се] од система и структура [које су замагљивале узроке и величину злочина] до субјеката и [актера] свакодневног живота“ у историји (Wildt, 2008, str. 354, 369; Wildt, 2011, str. 43).

Овај Вилдов оптимизам под великим је упитником. Овде је он у праву само кад је у питању Холокауст; остали немачки злочини траже нове истраживачке подухвате, као на пример, масовни злочини против совјетских цивила и

ратних заробљеника и злочини на Југоистоку (у Србији и српским земљама). До када, видећемо. Посебно што су се у међувремену против Срба – као освета за њихово учешће у оба светска рата у поразу Немаца – догодили нови злочини и непочинства у немачкој режији: доминантно учешће Немачке у разбијању Југославије; наоружавање Словеније и Хрватске док су биле у саставу Југославије; иницијатива за покретање и увођење економских, спортских и културних санкција Србији; десетогодишња антисрпска пропаганда у свим мејнстрим немачким медијима зачињена хиљадама лажи; стварање и наоружавање терористичке организације ОВК; учешће у агресији на Србију (Савезну Републику Југославију) по трећи пут у 20. веку и оглушивање о норме међународног права (признавање Косова и Метохије) кад је у питању Србија (Vuković, 2012; Vuković, 2014; Vuković, 2018). И, на крају, недавно слање тенкова с нацистичким амблемом на куполи у Украјину да се боре, на истом простору као и 1941–1945, против Руса.

References/Литература

- Aschkenasi, M. (2014). “Jüdische Remigration nach 1945”, bpb, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/192568/juedische-remigration-nach-1945/> (30 April 2023).
- Ayçoberry, P. (1997). “L’Allemagne occidentale à l’ombre du National-Socialisme: perceptions françaises, de la Deuxième Guerre mondiale aux années 80”. In: *Das deutsche Problem in der neueren Geschichte*, Frei, N.; Woller, H. (Red.), München: R. Oldenbourg, pp. 103–118.
- Becker, T. (2021). “Er war nie weg. ‘Hitler-Welle’ und ‘Nazi-Nostalgie’ in der Bundesrepublik der 1970er-Jahre”. In: *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History*, Online-Ausgabe, XVIII (1). Available at: <https://zeithistorische-forschungen.de/1-2021/5909>. (5 October 2023)

- Bajohr, F. (2014). "Hamburg im 'Dritten Reich'. Rückblick und Ausblick". *Zeitgeschichte in Hamburg*, Hamburg: Forschungsstelle für Zeitgeschichte in Hamburg, pp. 15–33.
- Bajohr, F., Wildt, M. (2009). "Einleitung". In: *Volksgemeinschaft. Neue Forschungen zur Gesellschaft des Nationalsozialismus*. Frankfurt am Main, pp. 7–13.
- Baron, L. (2003). "The Holocaust and American Public Memory, 1945–1960". *Holocaust and Genocide Studies*, XVII (1), pp. 62–88. Doi: <https://doi.org/10.1093/hgs/17.1.62>
- Becker, M. (2014). "Die Betriebs- und die Volksgemeinschaft als Grundlage des 'neuen' NS-Arbeitsrechts Arbeitsrechtsideologie im NS-Rechtssystem". In: *Arbeit im Nationalsozialismus*, M. Buggeln, M. Wildt (eds.), Oldenbourg: De Gruyter, pp. 107–121.
- Becker, T. (2021). "Er war nie weg. 'Hitler-Welle' und 'Nazi-Nostalgie' in der Bundesrepublik der 1970er-Jahre". In: *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History*, Online-Ausgabe, XVIII (1). Available at: <https://zeithistorische-forschungen.de/1-2021/5909>. (5 October 2023)
- Bergmann, W. (2007). "'Störenfriede der Erinnerung' Zum Schuldabwehr-Antisemitismus in Deutschland". In: *Literarischer Antisemitismus nach Auschwitz*, M. Bogdal, K. Holz, M. N. Lorenz (eds.), Stuttgart: Springer, pp. 13–35.
- Bergmann, W. (2018). "L'attitude à l'égard des Juifs et de la Shoah dans l'Allemagne d'après-guerre (1945–1968)". *Revue d'Histoire de la Shoah*, No. 209, pp. 565–590.
- Bergmann, W. (2019). "Antisemitismus (nach 1945)". *Historisches Lexikon Bayerns*, [https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Antisemitismus_\(nach_1945\)](https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Antisemitismus_(nach_1945)) (30 April 2023).
- Benz, W. (2011). "Zur Geschichte der organisierten Abwehr des Antisemitismus". *Jahrbuch für Antisemitismusforschung* 20, Benz, W. (Her.), Berlin: Metropol, pp. 15–35.
- Berg, N. (2012). "'Zwischen den Zeiten' (1947). Ein Blick voraus auf die Aporien des 'Historikerstreits'". In: *Doppelte Vergangenheitsbewältigung und die Singularität des Holocaust*, L. Scherzberg (ed.), Universitätsverlag des Saarlandes, pp. 15–42.
- Birke, A. M. (1997). "Die Bundesrepublik Deutschland im Schatten der NS-Diktatur". In: *Das deutsche Problem in der neueren Geschichte*, N. Frei, H. Woller (eds.), München: R. Oldenbourg, pp. 91–102.
- Blamberger, C. (2017). "The burden of the Nazi's past: silence or voice in West Germany?". Available at: <https://rbpublishing.com/2017/01/18/the-burden-of-the-nazis-past-silence-or-voice-in-west-germany> .
- Brechtken, M. (2021). "Einleitung". In: *Aufarbeitung des Nationalsozialismus. Ein Kompendium*, M. Brechtken (ed.), Göttingen: Wallstein Verlag, pp. 9–19.
- Beer, F. (2008). *Die Wehrmacht im Vernichtungskrieg – Darstellungen der NS-Kriegsverbrechen in aktuellen Schulbüchern des Landes NRW* (Sek I): <https://www.grin.com/document/122600> (21 June 2023)
- Bösch, F. (2007). "Film, NS-Vergangenheit und Geschichtswissenschaft Von 'Holocaust' zu 'Der Untergang'". *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, year 55, vol. 1, pp. 1–32.
- Bösch, F. (2009). "Versagen der Zeitgeschichtsforschung? Martin Broszat, die westdeutsche Geschichtswissenschaft und die Fernsehserie 'Holocaust'". *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History*, Vol. VI, pp. 477–482.
- Brenner, M. (2020). "Judentum (nach 1945)". In: *Historisches Lexikon Bayerns*, Available at: [https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Judentum_\(nach_1945\)](https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Judentum_(nach_1945)) (3 May 2023).

- Broszat, M. (1979). "'Holocaust' und die Geschichtswissenschaft". *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Jah. 27, Hef. 2, pp. 285–298.
- Bryant, M. S. (2005). *Confronting the "Good Death": Nazi euthanasia on trial, 1945–1953*, University Press of Colorado.
- Buggeln, M., Wildt, M. (2014). "Arbeit im Nationalsozialismus (Einleitung)". In: *Arbeit im Nationalsozialismus*, M. Buggeln, M. Wildt (eds.), Oldenbourg: De Gruyter, pp. ix–xxxvii.
- Buggeln, M., Wildt, M. (2014). "Arbeit im Nationalsozialismus (Einleitung)". In: *Arbeit im Nationalsozialismus*, M. Buggeln, M. Wildt (eds.), Oldenbourg: De Gruyter, pp. ix–xxxvii.
- Classen, C. (2004/2005). "Zum Themenschwerpunkt". In: *Zeitgeschichte-online*, C. Classen (ed.), <http://www.zeitgeschichteonline.de/md=FSHolocaust-Vorwort-Classen> (29 December 2022)
- Conze, E., Frei, N., Hayes, P., Zimmermann, M. (2010), *Das Amt und die Vergangenheit. Deutsche Diplomaten im Dritten Reich und in der Bundesrepublik. Unter Mitarbeit von Annette Weinke und Andrea Wiegeshoff*, München: Blessing.
- Coppi, H., Kebir, S. (2013). Ilse Stöbe: *Wieder im Amt*, Hamburg: VSA.
- 54 | Diestelkamp, B. (1986). "Die Justiz nach 1945 und ihr Umgang mit der eigenen Vergangenheit". *Rechtshistorisches Journal*, 5, pp. 153–174.
- Edinger, L. J. (1960). "Posttotalitarian Leadership. Political Elites in the German Federal Republic". *American Political Science Review*, Vol. LIV, pp. 58–82.
- Flick Group: <https://www.britannica.com/technology/paper> (5 October 2023)
- Fritzsche, P. (1966). "Nazi Modern". *Modernism/Modernity*, III (1), pp. 1–22.
- Gellately, R. (2001). "Denunciation as a subject of historical research". *Historical Social Research*, XXVI (2/3), pp. 16–29. Available at: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/3147/ssoar-hsr-2001-no_23__9697-gellately-denunciation_as_a_subject_of.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-hsr-2001-no_23__9697-gellately-denunciation_as_a_subject_of.pdf
- Gellately, R. (1996). "Denunciations in Twentieth-Century Germany: Aspects of Self-policing in the Third Reich and the German Democratic Republic". *The Journal of Modern History*, LXVIII (4), pp. 931–967. Available at: <https://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/classes/217/articles/96JMHGellatelyGestapoStasi.pdf>
- Gellately, R. (1997). "Denunciations and Nazi Germany: New Insights and Methodological Problems". *Historical Social Research*, XXII (3/4), pp. 228–239. Available at: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/29157/ssoar-hsr-1997-no_34__no_83-gellately-denunciations_and_nazi_germany.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-hsr-1997-no_34__no_83-gellately-denunciations_and_nazi_germany.pdf
- Giordano, R. (2020 [2000]). *Die zweite Schuld*, Köln: Kiepenheuer & Witsch.
- Grode, W. (1994). *Nationalsozialistische Volksgemeinschaft – Krise der Moderne und nationalsozialistische Protestbewegung*, München: GRIN, online.
- Görtemaker, M. (2018). "Die heile Welt der Rosenberg. Das Bundesministerium der Justiz und die NS-Vergangenheit". In: *Die Ämter und ihre Vergangenheit Ministerien und Behörden im geteilten Deutschland 1949–1972*, D. Geppert and S. Creuzberger (eds.), Rhöndorfer Gespräche, Vol. XXVIII, pp. 47–69.
- Habe, H. (1954). *Ich stelle mich. Meine Lebensgeschichte*, Wien und München.

- Handschuhmacher, T. (2013). *"Volksgemeinschaft" am Ort. Eine Untersuchung sozialer Praktiken im Gebiet der NSDAP-Ortsgruppe Lohmar*, Universität zu Köln.
- Hachtmann, R. (2010). "Vom 'Geist der Volksgemeinschaft durchpulst'". *Zeitgeschichte-online*: <https://zeitgeschichte-online.de/themen/vom-geist-der-volksgemeinschaft-durchpulst> (30 July 2023)
- Heer, H. (2015). "Die Legende von der 'sauberen Wehrmacht' und deren halbherziges Ende". In: *Befreiung und Befreier: Vernichtungskrieg in Osteuropa und das Schicksal der sowjetischen Kriegsgefangenen im deutschen Bewusstsein*, G. Wiegel, P. Vergin (eds.), Berlin: Die Linke, pp. 8–26.
- Herf, J. (1977). *Divided Memory: The Nazi Past in the Two Germanys*, Harvard University Press.
- "Hitler 73: Grüße Ihres A. H.". *Der Spiegel*, 1. 4, 1973, pp. 38–44.
- Hoffmann, D. (1998). "Sabine Behrenbeck: Der Kult um die toten Helden. Nationalsozialistische Mythen, Riten und Symbole, 1923–1945". *Kritische berichte*, Bd. 26, Nr. 3, pp. 78–85.
- Hürter, J. (2011). "Das Auswärtige Amt, die NS-Diktatur und der Holocaust". *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Jah. 59, Heft. 2, pp. 167–192.
- Kater, M. H. (1989). *Doctors under Hitler*. The University of North Carolina Press [E-Book].
- Kittel, M. (1993). *Die Legende von der "Zweiten Schuld"*. Berlin.
- Knoch, H. (2001). *Di Tat als Bild. Fotografien des Holocaust in der deutschen Erinnerungskultur*. Hamburg.
- Kurlander, E. (2020). "Adolf Hitler: from democracy to dictatorship (1889–1945)". In: K. Larres (ed) *Dictators and Autocrats: Securing Power across Global Politics* (19–37). New York: Routledge.
- Leggewie, C. (2008). "Historikerstreit – transnational". In: *Die Gegenwart der Vergangenheit. Der "Historikerstreit" und die deutsche Geschichtspolitik*, S. Kailitz (ed.), Wiesbaden: GWV Fachverlage GmbH, pp. 50–71.
- Mallmann, K.-M. (1997). "Social Penetration and Police Action: Collaboration Structures in the Repertory of Gestapo Activities". *International Review of Social History*, XLII (1), 25–43. Available at: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1073CDEFFB244C09C8B39157D79A434D/S0020859000114579a.pdf/social-penetration-and-police-action-collaboration-structures-in-the-repertory-of-gestapo-activities.pdf>
- Martens, M. "Nur mit den Wölfen geheult? Die deutsche Südosteuropaforschung und ihre NS- Vergangenheit". *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 31 December 2013, p. 9.
- Meier, W. (1947). "Ein KZ-Häftling träumte...". *Der Weg*, 28 February 1947.
- Merkel, A. (2008). "Knesset, 18 March 2008". *Bulletin der Bundesregierung*, Nr. 26-1, 18 März 2008, pp. 1–9.
- Merritt, A. J., Merritt, R. L. (eds.) (1970). "Report No. 49 (3 March 1947)". "Report No. 122 (22 May 1948)". In: *Public Opinion in Occupied Germany: The OMGUS Surveys, 1945–1949*, University of Illinois Press.
- Moses, D. (2007). *German Intellectuals and the Nazi Past*. Cambridge University Press.
- Murphy, D. T. (2014). "Hitler's Geostrategist?: The Myth of Karl Haushofer and the Institut für Geopolittik". *The Historian*, LXXVI (1), pp. 1–24. Doi: 10.1111/hisn.12025
- Nissen, M. (2009). "Historische Sachbücher – historische Fachbücher: Der Fall Werner Maser". In: *History goes pop. Zur Respâsenatation von Geschte in populâren Medien und Generes*, B. Korte and S. Paetschek (eds.), Bielefeld, pp. 103–119.

- Perels, J. (1984). "Die Restauration der Rechtslehre nach 1945". *Kritische Justiz*, XVII (4), pp. 359-379. Available at: <http://www.jstor.org/stable/23997156>
- Peter, J. (1995), *Der Historikerstreit und die Suche nach einer nationalen Identität der achtziger Jahre*, Frankfurt am Main: Europäische Hochschulschriften.
- Plato, A. v. (2000). "Zeitzeugen und die historische Zunft. Erinnerung, kommunikative Tradierung und kollektives Gedächtnis in der qualitativen Geschichtswissenschaft – ein Problemaufriss". *BIOS 13*, pp. 5-29.
- Rath, M. (2017). "Die Inklusion von NS-Beamten". <https://www.lto.de/recht/feuilleton/f/131er-gesetz-ns-beamte-nachkriegszeit-bgh-bverfg-literatur-streit/> (4 October 2023)
- Raim, E. (2012). "Verfolgung nationalsozialistischer Gewaltverbrechen". *Historisches Lexikon Bayerns*, https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Verfolgung_nationalsozialistischer_Gewaltverbrechen (27 September 2022)
- Raphael, L. (2014). "Pluralities of National Socialist Ideology: New Perspectives on the Production and Diffusion of National Socialist Weltanschauung". In: M. Steber and B. Gotto (eds) *Visions of Community in Nazi Germany: Social Engineering and Private Lives* (pp. 73-86). Published to Oxford Scholarship.
- Reitzenstein, J. (2020). "Die Geschichte einer Villa als Spiegel der Geschichte des 20. Jahrhunderts". In: M. Fahlbusch, I. Haar et al. (eds) *Völkische Wissenschaften: Ursprünge, Ideologien und Nachwirkungen* (pp. 177-193). Berlin/Boston: Gruyter.
- Rotheberg, M. (2007). "Beyond Eichmann: Rethinking the Emergence of Holocaust". *History and Theory*, XLVI (1), pp. 74-81. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2303.2007.00393.x>
- Schattenberg, S. (2013). "Gericht über das Reich der Toten". *Ausgabe*, LXI (3), pp. 270-275.
- Schildt, A. (2012). "Das letzte Jahrzehnt der Bonner Republik Überlegungen zur Erforschung der 1980er Jahre". *Archiv für Sozialgeschichte*, Vol. LII, pp. 21-46.
- Schildt, A. (2013). "Zur Durchsetzung einer Apologie Hermann Lübkes Vortrag zum 50. Jahrestag des 30. Januar 1933". *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History*, Vol. X, pp. 148-152.
- Schneider, M. (2020). "Kontroversen um die 'Volksgemeinschaft' Zu neueren Arbeiten über die Gesellschaft des 'Dritten Reichs'". *Archiv für Sozialgeschichte*, Band 60, pp. 381-382.
- Shoah Resource Center, The International School for Holocaust Studies: http://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%206301.pdf (3 February 2023)
- Schüler-Springorum, S. (1920). "Antisemitismus und Antisemitismusforschung: ein Überblick". In: *Aus Politik und Zeitgeschichte*, bpb: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/311625/antisemitismus-und-antisemitismusforschung-ein-ueberblick/> (1 May 2023).
- Schulz, S. (2007). "Film und Fernsehen als Medien der gesellschaftlichen Vergegenwärtigung des Holocaust: Die deutsche Erstaussstrahlung der US-amerikanischen Fernsehserie Holocaust im Jahre 1979". *Historical Social Research*, XXXII (1), pp. 189-248. Available at: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6251/ssoar-hsr-2007-no_1_no_119-schulz-film_und_fernsehen_als_medien.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-hsr-2007-no_1_no_119-schulz-film_und_fernsehen_als_medien.pdf
- Solchany, J. (2000). "Bergmann, Werner, *Schwieriges Erbe. Der Umgang mit Nationalsozialismus und Antisemitismus in Österreich, der DDR und der Bundesrepublik Deutschland*". *Revue de l'IFHA* [Online], January 2000, <http://journals.openedition.org/ifha/1340>

- Solchany, J. (1998). "Frie, Norbert, *Vergangenheitspolitik. Die Anfänge der Bundesrepublik und die NS-Vergangenheit*". *Revue de l'IFHA* [Online], 01. Jan. 1998, <http://journals.openedition.org/ifha/1491> (27 April 2023)
- Specht, S. (1920). "Die 'Volksgemeinschaft' nach dem Nationalsozialismus. Zum Gebrauch eines belasteten Begriffs im 1. Deutschen Bundestag (1949-1953)". *Revue d'Allemagne*, LII (2), pp. 399-425. Doi: <https://doi.org/10.4000/allemaigne.2467>
- Stelzel, P. (2019). *History After Hitler: A Transatlantic Enterprise*, University of Pennsylvania Press: <https://vdoc.pub/documents/history-after-hitler-a-transatlantic-enterprise-6dbf53d35hb0> (22 June 2023)
- Swett, P. (2008). "Review of Fritzsche, Peter, *Life and Death in the Third Reich*". H-German, *H-Net Reviews*, June 2008, <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=14642> (30 August 2022)
- Thießen, M. (1999). "Schöne Zeiten? Erinnerungen an die 'Volksgemeinschaft' nach 1945". In: F. Bajohr, M. Wildt (eds.) *Volksgemeinschaft. Neue Forschungen zur Gesellschaft des Nationalsozialismus* (165-187). Frankfurt am Main.
- Thompson, D. (2005). "Flick, Friedrich (1883-1972)". Available at: <https://www.forum.axishistory.com/viewto-pic.php?f=6&t=76444>
- Unabhängige Wissenschaftliche Kommission beim Bundesministerium der Justiz zur Aufarbeitung der Vergangenheit: <http://www.uwk-bmj.de/die-kommission.html> (12 November 2022)
- "Weizsäcker Approves the Revocation of Thomas Mann's Citizenship". *Politika*, 24 October 2010.
- Vuković, S. (2012). *Western Media Ethics*. Sremski Karlovci ; Novi Sad : Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića ; Beograd : Institute of Social Sciences
- Vuković, S. (2014). *Ethics of Western Media*. Sremski Karlovci ; Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića; Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Vuković, S. (2018). *Serbs in the Narrative of the West*. Sremski Karlovci ; Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića; Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Vuković, S. (2022a). *The Roots of the Great War and Nazism*. Sremski Karlovci ; Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. [In Serbian]
- Vuković, S. (2022b). National Community, Myth or Reality: Cooperation of ordinary Germans with the Nazi Regime. *Napredak*, III (3), 45-68. Doi: 10.5937/napredak3-38904
- Zank, M. (1998). "Goldhagen in Germany: Historians' Nightmare & Popular Hero. An Essay on the Reception of Hitler's Willing Executioners in Germany". *Religious Studies Review*, XXIV (3), pp. 231-240. Available at: https://www.bu.edu/mzank/Michael_Zank/gold.html (12 December 2022).
- Werner, M. "Adolf Hitler: Aufriß über meine Person". *Der Spiegel*, 2. April 1973, pp. 46-60.
- Wildt, M. (2008). "Die Epochenäsur 1989/90 und die NS-Historiographie". *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History*, Vol. V, pp. 349-371. Available at: https://zeitgeschichte-digital.de/doks/frontdoor/deliver/index/docId/1854/file/ZF_3_2008_349_371_Wildt.pdf
- Wildt, M. (2011). "Die alltagsgeschichtliche Wende der Zeitgeschichte in den 1970er und 1980er Jahren". In: *Zeitgeschichte in Hamburg* (pp.42-55). Forschungsstelle für Zeitgeschichte in Hamburg.

- Wilke, J. (2004). "Die Fernsehserie 'Holocaust' als Medienereignis". In: C. Classen (ed.) *Zeitgeschichte-online* (pp. 1-8). Available at: <http://www.zeitgeschichteonline.de/md=FSHolocaust-Wilke> (29 December 2022)
- Wirsching, A. (2013). "Zur aktuellen Situation der 'Aufarbeitung der NS-Zeit'". In: *Vor- und Gründungsgeschichte der Südosteuropa-Gesellschaft: Kritische Fragen zu Kontexten und Kontinuitäten*, München: Carl Friedrich von Siemens Stiftung.
- Wolfrum, E. (2009). "Die Anfänge der Bundesrepublik, die Aufarbeitung der NS-Vergangenheit und die Fernwirkungen für heute". In: U. Bitzegeio, A. Kruke, M. Woyke (eds.) *Soldargemeinschaft und Erinnerungskultur in 20 Jahrhundert* (pp. 363-377). Bonn: Dietz-Verlag.
- Wulff, H. J. (2012). "Bundesdeutsche Kriegs- und Militärfilme der 1950er Jahre. Eine Filmbibliographie". Available at: <https://doi.org/10.25969/mediarep/12764> (20 June 2023)
-

Slobodan V. Vuković

Institute of Social Sciences
Belgrade (Serbia)

Continuity Between the Third Reich and the Bonn Republic

Summary

Despite the political elite's best efforts to verbally separate themselves from it, continuity was built between the destroyed Third Reich and the newly formed West Germany in all areas. This continuity could be seen in the widespread denial of guilt, the elites' and Volk's resistance to denazification, the adoption of anti-Semitic stances as if nothing had happened, the release of war criminals, the request to the Allies for the return of national power as recompense for open anti-Sovietism, and the integration of the Nazi elite and civil servants into the new German state (80% of the senior posts were held by former Nazis), waves of amnesty for followers and perpetrators and the exaltation of criminals as "brave German nationalists". All of this was carried out with the full assistance of the West with the aim of de-actualizing the Nazi past of Germany and strengthening the national identity of the new military and political ally of West Germany

Keywords: Third Reich, West Germany, Nazis, guilt, atrocities, executioners, denazification, amnesty.